

„რატომ“, საპირ-დ აღწერისა, რიც იძლევა პასუხს კითხვაზე: „რა“ და „როგორ“. ა-სთან გვაქვს საქმე: ა) როცა უცნობი, ახალი მოვლენა დაგვყავს უკვე ნაცნობზე, ანუ ახსნილზე, მაგ., საქმლის მონელების დაყვანა წვის პროცესზე მის საკმარის ახსნასაც ნიშნავს; ბ) როცა მოვლენათა შორის ვამყარებთ აუცილებელ კავშირს, სადაც წინა-მავალი მოვლენა გამომწვევი მიზეზია და მომდევნო კი მისი შედეგია ა., რაც მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის ჩვენება მოვლენათა შორის, ყოველი საბუნებისმეტყველო მეცნიერების მთავარი ამოცანაა. მაგრამ მოვლენათა სწორი ახსნა მათი აღწერის გარეშე შეუძლებელია, ამიტომ საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში აღწერასაც მნიშვნელოვანი როლი განეკუთვნება (იხ. აღწერა).

ახსნითი (ექსპლიკაციური) ფსიქოლოგია – ბუნებისმეტყველურად ორიენტირებული ფს-გია., რაც, აღწერითი ფსიქოლოგიისაგან განსხვავებით, ფს-კური სინამდვილის კვლევის ძირითად ამოცანად ახსნა მიაჩნია. ა. ფს-ის დილთაი კონსტრუქტიულსაც უწოდებდა. საპირ-დ აღწერითი ანუ დესკრიფციული ფსიქოლოგია.

აჰა-განცდა (გერმ. Aha-Erlebnis) – აზროვნების პროცესთან დაკავშირებული განცდა, რიც ჩნდება პრობლემის გადაწყვეტის შედეგად. თუ პრობლემის ამოხსნისაკენ მიმართული აზროვნება მუდამ ერთგვარი დაძაბულობის გრძნობასთანაა დაკავშირებული, მისი დასრულების პროცესი, ე. ი. პრობლემის ამოხსნა, გადაწყვეტა, პირიქით, შეგების ემოციურ მდგომარეობას იწვევს. მეტყველებაში ეს მდგომარეობა „აჰა“ შორისდებულით აღინიშნება; ამიტომ იგი „აჰა – განცდის“ სახელითაა ცნობილი. პირველად დაადასტურა კ. ბიულერმა.

ბ

ბავშვის ასაკობრივი განვითარების პერიოდიზაცია – იხ. ასაკობრივი განვითარების პერიოდიზაცია.

ბავშვის გონებრივი განვითარების პერიოდები (სურათის აღწერის ტესტის მიხედვით) – ა. ბინემ და ე. შტერნმა სურათის აღწერის ტესტით (იხ. ჩვენების ფსიქოლოგია) დაადგინეს ბ. გ. გ. სამი პერიოდი: 1. საგანთა ჩამოთვლის, დასახელების (ა. ბინე) ანუ სუბსტანციის (ე. შტერნი); 2. აღწერის (ბინე) ანუ მოქმედების, აქციის პერიოდი (შტერნი); 3. ინტერპრეტაციის (ბინე) ანუ რელაციის პერიოდი (შტერნი). სურათის აღწერის ტესტი: ბ-ვს აწვდიან რაიმე მარტივი შინაარსის სურათს და ეკითხებიან, თუ რა არის მასზე დახატული. 1. ჩამოთვლის ანუ სუბსტანციის პერიოდი: 3–5 წლის ნორმალური გონებრივი განვითარების ბ-გი ჩამოთვლის სურათზე დახატულ საგნებს ცალ-ცალკე,

ერთმანეთთან დაუკავშირებლად. 2. მოქმედების, აღწერის ანუ აქციონის პერა: 7-9 წ წ. ბ-ვი აღწერს მოქმედებებს, ცდილობს ჩაწვდეს თუ რა ზღვება, ვინ რას აკეთებს; 3. ინტერპრეტაციის ანუ რელაციის პერიოდი: 11 წელი და ზევით, ბ-ვი ამყარებს საგანთა შორის მიმართებებს, ამისათვის იყენებს მაღალ გონებრივ აქტებს: განყენებას, შედარებას, კავშირების დადგენას, ცდილობს ჩაწვდეს სურათის იდეას და არსებითად გააანალიზოს ის.

ბავშვის ფსიქოლოგია – ფსიქოლ. მეცნიერების დარგი, შესწავლის ბ-ვის ფსიქიკურ განვითარებას დაბადებიდან მოწიფულობამდე. ე. ი. ვიდრე ბ-ვი ინსტიქტური იმპულსური არსებიდან თანდათან შეგნებული, მიზანშეწონილი ქცევის სუბ-ად იქცეოდეს. ბ. ფს-გის კვლევის საკითხებია: ბ-ვის ინსტიქტური და ნებელობისეული მოქმედების აქტები, ინტელექტი, მეტყველება, სოც. ქცევის ფორმები, თამაში და სხვა. ბ-ვის ფს-გის კვლევის მეთოდებია – გამოწვევითი ექსპერიმენტი, დღიურის წარმოების მეთოდი (დაკვირვება). ბ-ვის შემოქმედების პროდუქტების შესწავლის მეთოდი: კლინიკური საუბრის მეთ. ბუნებრივი ექსპერა. (იხ).

ბ-ვის ფს-გის დიდი მნიშვნ. აქვს პედ. პრაქტიკისათვის. ბ-ვის განვითარების სანორმომიერებათა ცოდნა იძლევა მეცნ-ულ საფუძველს სწავლა-აღზრდის სწორად წარმართვისათვის. ბ. ფ-ის ფუძემდებელი არიან: ფ. პრაიერი, ფ. შტერნი, კ. ბიულერი, კ. კოფკა, უ. პიაჟე ე. მლიმანი და სხვები, საქართველოში ბ. ფ-გის საფუძველი ჩაუყარა დ. უზნაძემ, ქართველ ბ-ვებზე საკუთარი დაკვირვების მონაცემების საფუძველზე მან დაწერა მონოგრაფიული გამოკვლევა „ბავშვის ფსიქოლოგია“

ბავშვის ფსიქოლოგიის მეთოდები იხ. ბავშვის ფსიქოლოგია.

ბავშვობა – ბ-ვის ფს-კური განვითარების ხანა დაბადებიდან მოწიფულობამდე. შეიცავს განვითარების რამდენიმე განსხვავებულ პერიოდს (იხ. ასაკობრივი განვითარების პერიოდიზაცია).

ბაზედოვოილური ტიპი (სხვანაირად „B“ I ტიპი) – „ეიდეტური ხატის“ ერთ-ერთი ტიპი (იხ. ეიდეტური ხატი).

ბაზოფობია (ბერძ. basis – სიარული, phobos – შიში) – მარტო სიარულის შიში. აბაზის დაავადების მიზეზად ბ. ითვლება.

ბათოფობია (ბერძ. bathos – სიღრმე, სიმძალე) – დიდი სიმძალის ან სიღრმის შიში, სიღრმეში ჩახედვა ან მაღალი საგნების დანახვა თავბრუსხვევას იწვევს. აღ-ნს ეშინია, რომ მაღალი საგანი წაიქცევა და ქვეშ მოიყოლებს, ხოლო სიღრმის მოშიშს სიღრმე თავისაკენ იზიდავს. ამიტომ ბ-ით შეპყრობილი ცდილობს არ ჩაიხედოს სიღრმეში. ანალოგიურია აკროფობია (იხ).

ბგერის 'შეგრძნება' – იხ. სმენის 'შეგრძნება'

ბერლინის სკოლა – გეშტალტფსიქოლოგიური მიმართულება. წარმომადგენლებია: მ. ვერტჰაიმერი, კ. კოფკა, ვ. კელერი, კ. ლევინი, ვ. მეტსკერი, კ. გოტშალდტი და სხვა. ამ სკოლის წარმომადგენელთა თანახმად განცდაში ელემენტებს მთლიანის გარეშე დამოუკიდებელი არსებობა არ გააჩნიათ. პირველადია მთლიანი. ელემენტები მხოლოდ მთლიანში შეიმჩნევა და ამ მთლიანის მიხედვით იცვლება (იხ. გეშტალტფსიქოლოგია).

ბეტა-ტესტი (Army-Beta Intelligenztests) – ზოგადი გონიერების შემოწმების ტესტი, შედგენილი და ჭამოყენებული იყო ამერიკაში, ჯარისკაცების გონებრივი განვითარების დონის შესამოწმებლად მათი გადარჩევის მიზნით პირველი მსოფლიო ომის დროს. ტესტი შემუშავებულია წერა-კითხვის უცოდინარებისათვის და არაინგლისურ ენაზე მოლაპარაკეთათვის. ამით განსხვავდება იგი ალფა ტესტისაგან (იხ. ალფა ტესტი).

ბინაურული სმენა (ლათ. bini – ორი და auris – ყური) – ბგერის აღქმა ორივე ყურით. განსაზღვრავს ბგერის დიფერენცირებულად აღქმას და მის მიმართულებას, ლოკალიზაციას სივრცეში. ყური რიც გამღიზიანებულთან უფრო ახლოსაა, ბგერას უფრო მეტი სიძლიერით აღიქვამს, ვიდრე მეორე ყური.

ბინდისებური ცნობიერება – ცნობიერების პათოლოგიური აშლა. ახას. გარემოში დეზორიენტაცია, ჭარბი პალუცინაციები, ილუზიები, ძლიერი აფექტები, უკიდურესი აგზნებადობა, შიში, აგრესიულობა. ვითარდება უეცრად და ასევე უეცრად იცვლება ნათელი ცნობიერებით. ბ. ც-ის შესახებ ავად-ს არაფერი არ ახსოვს. გვხვდება უპირატესად ეპილექსიისა და თავის ტვინის ორგანული დაავადების დროს.

ბინე-სიმონის სკალა ანუ მეტრული სკალა – ბ-ვის გონებრივი განვითარების გაზომვის მეთოდი. დაამუშავა ფრანგმა ფს-გმა ა. ბინემ ტ. სიმონთან თანამშრომლობით. მეთოდი შეიცავს ტესტების სერიას, თითოეული ასაკისათვის ხუთ-ხუთს, სამი წლის ასაკიდან 15 წლამდე ნაგულისხმევი, რომ ყოველი ასაკისათვის დამახ. ინტელექტის განვითარების განსაზღვრული დონე. იმის მიხედვით, თუ რა ასაკის ტესტებს გადაწყვეტს ბ-ვი, ირკვევა მისი გონებრივი განვითარება. მაგ., თუ 7 წლის ბ-ვმა გადაჭრა მარტო თავის (7 წლის) ასაკის შესაფერისი ტესტები, მაშინ ის გონებრივი განვითარების მხრივაც 7 წლისად ჩაითვლება (ნორმა). თუ, გარდა ამისა, მან ზემო ასაკის (8-9 წ წ.) ტესტებიც გადაჭრა, მაშინ იგი გონებრივი განვითარების დონით უსწრებს თავის ბიოლოგიურ ანუ ქრონოლოგიურ ასაკს და გონებრივად დაწინაურებული

ლად ჩაითვლება. თუ თავის ასაკის ტესტებს ვერ წყვეტს, მაშინ იგი გონებრივად ჩამორჩენილია, დაქვეითებულია (სუბნორმა, დებილი ან იმბეცილი). გონებრივი განვითარების დონის შეფარდება ბიოლოგიურ ასაკთან იძლევა გონებრივი განვითარების კოეფიციენტს (იხ. გონებრივი კოეფიციენტი). ბინე-სიმონის სკალას საფრანგეთში იყენებდნენ გონებრივად ჩამორჩენილი ბავშვის შესარჩევად დამხმარე სკოლებისათვის. შემდეგ იგი ამ მიზნითვე გამოყენებულ იქნა სხვა ქვეყნებშიც, ოღონდ სათანადო რეაქციით. ცნობილია ე. შიოდესი და ე. პიორკოვსკის რე-დაქცია გერმანიაში, ლ. მ. ტერმენისა – ამერიკაში და სხვა.

ბინოკულარული მხედველობა (ლათ. bini—ორი, oculus—თვალი) — ორი თვალით მხედველობა. ბ. მ.-ის შემთხვევაში თითოეული თვალის ბადურაზე ჩნდება საგნის გამობნატულება, ბ. მ. იძლევა საგნის ორ გამობნატულებას, მაგრამ ვხედავთ კი ერთ საგანს. ეს იმით აიხსნება, რომ ორივე ბადურაზე არსებობს იდენტური წერტილები. მათი ერთდროული გალიზიანება იწვევს გამობნატულებათა შერწყმას და ორი საგნის ნაცვლად ერთს საგანს ვხედავთ. ბადურაზე აგრეთვე არსებობს „დისპარატული“ წერტილებიც: მათი ერთდროული გალიზიანება იწვევს ერთი საგნის გაორებულად ხედვას (ე. წ. ჰიუგენსის ილუზია). მაგრამ, როცა ახლო მდებარე დისპარატული წერტილები ღიზიანდება, მაშინ გაორების ნაცვლად, მივიღებთ საგნის რელიეფურ აღქმას. ბ. მ. შედარებით მონოკულარულთან (ერთი თვალით მხედველობა), უბირატესობები აქვს: 1. იგი ახდენს კორექციას, თუ ერთი თვალის მხედველობა შეცუდა, 2. აფართოებს მხედველობის ველს, 3. აზუსტებს საგნის რელიეფურობის (სიდრმის) აღქმას და 4. აადვილებს მანძილის აღქმას საგანთა შორის.

ბიოგენეზური კანონი (ბერძ. bios — სიცოცხლე, genesis — წარმოშობა) — ემბრიონალური განვითარების კანონი, შემოიტანა ბიოლოგიაში ე. ჰეკელმა (1866). ამ კანონის თანახმად ინდივიდის ემბრიონალური განვითარება, ჩასახვის მომენტიდან ვიდრე დასრულებულ მდგომარეობამდე, იმეორებს შემოკლებით ყველა საფეხურს, რიც გაუვლია მის გეარს ფილოგენეზური განვითარების პროცესში, მაგ., განვითარების ადრიან ეტაპზე ძუძუმწოვარ ცხოველთა ჩანასახები გვანან ურთიერთს ფორმის მიხედვით.

ბ. კ. ბუნებისმეტყველებიდან გადმოტანილ იქნა ფს-გიაში (ი. მ. ბალდვინი, სტენლი-ჰოლი). ამის მიხედვით ად-ნის ფს-კის (ონტოგენეზური) განვითარება, იმეორებს შემოკლებით ყველა ამ საფეხურს, რიც კაცობრიობის განვითარებამ გაიარა დღემდე. მაგ., ადრიან ბავშვობას აღარებენ საკვები მასალის მიწიდან ამოთხრის პერიოდს; ბავშვობ-

განცდების გარეშე მხოლოდ მოძრაობებია, რაც შეიძლება ფიზიოლო-
სწავლობდეს, აქლენად, ბმს ფს-გია ფაქტობრივ ფიზიოლო-მდე დაჰყავს.

ბ. წარმოიშვა აშშ-ში, მისი პირველი წარმომადგენლებია ი. უოტსონი, მან 1913 წელს დაწერა ბმის საპროგრამო წერილი, და ე-
თორნდაიკი რუსეთში ბის მონათესავე მიმართულებათა ე. ბებტერევე-
ის „ობიექტური ფს-გია ანუ რეფლექსოლოგია“.

ბის ახალი მიმდინარეობანი, ე. წ. „ნეობიჰევიორიზმი“ (ე. ტოლ-
მანი, ე. ჰალი, ბ. სკინერი და სხვა), წარმოიშვა იმავე აშშ-ში 30-ან
წლებში. უოტსონურად გაგებული სტიმულ-რეაქციის პრონციპი მას არ
მიაჩნია საკმარისად ორგანიზმის ქცევის ასახსნელად. მისი შეხედულებ-
ებით სტიმული არ არის უშუალოდ ერთმნიშვნელოვნად დაკავშირებული
რეაქციასთან; სტიმულსა და რეაქციას შორის ნეობიჰ. გულისხმობს
ქცევის განმსაზღვრელ „შუამდებარე ცვლადის“ (intervening variables)
არსებობას, ასეთია მაგ., ცნებები-მიზნის მოლოდინი, წარმოდგენა,
ორიენტაცია, მოთხოვნილება და სხვა (ე. ტოლმანი). ბის თანახმად
ამ ცნებათა დეფინიცია შესაძლებელია ოპერაციონისტული მეთოდით,
რაც ბის ძირითად პრინციპს არ ეწინააღმდეგება. თუმცა ოპერა-
ციონისტული განმარტებით შესაძლოა ისეთი ცნებების შემოტანა ფს-გია-
ში, რეებიც უოტსონ-თორნდაიკის თვალსაზრისით სუბ-ურ ცნებებად
იყო ცნობილი და ბიჰევიორისტული კონცეფციიდან განდევნილი. მაგ -
რამ, ნეობიჰევიორისტები იმით ამართლებენ ამ ცნებათა შემოტანას, რომ
მათი აზრით, ამ ცნებათა შინაარსს განცდადი ხასიათი არა აქვს,
არამედ ისინი კონსტრუქტებია, მათი განმარტება ოპერაციულად შეი-
ძლება.

ნეობიჰევიორიზმის „შუამდებარე ცვლადი“ რაც აშუალებს სტი-
მულის ზემოქმედებას რეაქციაზე, თვითონ ბიჰევიორისტული ფს-გიის
კონტექსტში გაუგებარი ცნებაა და სიძნელე, რაც ქცევის ახსნაში
ბიჰევიორისტული ფს-გია ეჯახება, ფაქტობრივად დაუძლეველი რჩება.
თუ რა უნდა იყოს ქცევის განმსაზღვრელი „შუამდებარე ცვლადი“ გა-
საგები ხდება დ. უზნაძის „განწყობის თეორიის“ საფუძველზე; ამ უკა-
ნასკნელის თანახმად გარემო (სტიმული) პირდაპირ კი არ იწვევს ქცე-
ვას (რეაქციას), არამედ ის (გარემო) უშუალოდ სუბ-ზე ზემოქმე-
დებს და მასში იწვევს გარკვეული ქცევის განწყობას. ქცევის აქტებს
ამ განწყობის მქონე სუბ. განსაზღვრავს, ე. ი. სუბ-ი „შუამდებარე“
სტიმულსა და რეაქციას შორის. — „იმ აქტებს მიმართავს, რ-ის განწყო-
ბა აქვს შემუშავებული“ (დ. უზნაძე).

ბოდვა — 1. ფს-კური დაავადების ერთ-ერთი ძირითადი სიმპტო-
მი, წარმოადგენს რეალური ვითარების შეუსატყვის, ყოველგვარ ობი-

ბას 12 წლამდე ადარებენ მონადირეობის პერიოდს და უფროს ასაკს, კი-სამრეწ; ოო წარმოების პერიოდს. ბ.კ-ს გადმოტანას ფს-გიაში პედა- თვალსაზრისით, მიუღებელ დასკვნამდე მივყავართ. იგი ნიშნავს ბ-ვის სწავლა-აღზრდის და განვითარების განსაზღვრულობას მხოლოდ ბიო- ლოგიური ფაქტორებით და უგულებელყოფს სოც. ფაქტორის მნიშვნ. მა- შინ, როცა ბ-ვის აღზრდა-განვითარებაში სოც. ფაქტორი ძირითადი და განმსაზღვრელია.

ბ. კ. ანალოგიებს ემყარება და მეცნიერულად დასაბუთებულ თე- ორიას არ წარმოადგენს. (იხ. რეკაპიტულაციის თეორია, ატავისტური ტენდენცია).

ბიოგრაფიული მეთოდი (ბერძ. bios- სიცოცხლე და graphō- ვწერ) -ად-ნის პიროვნების კვლევის ერთ-ერთი მეთოდია. შეისწავლის პიროვ- ნების წარსულს, მისი ცხოვრების და შემოქმედების ფაქტებს, რ-ის ანალიზის საფუძველზე ადგენს პიროვნების ტიპს, ხასიათს და სხვა.

ბიოსფერო (ბერძ. bios- სიცოცხლე) ფს-გიაში ტერ. ბ. შემოტა- ნილია და უზნაძის მიერ (1925). ნიშნავს: სუბიექტურისა და ობიექტუ- რის „გაერთმთლიანებულ განწყობილებას“ ანუ მდგომარეობას, რ-იც, რ-რც სუბიექტის ქცევის, მიზანშეწონილობის პირობა, არაცოცხალ ბუ- ნებაში არსად არ გვხვდება და მხოლოდ სიცოცხლისათვის არის სპეცი- ფიკური. შემდგომ ავტორმა ამ „გაერთმთლიანებულ მდგომარეობას“ „გან- წყობა“ უწოდა.

ბიჰევიორიზმი (ინგლ. behaviour - ქცევა) - ფს-გიაში - მოძღვ- რება, რ-ის მიხედვით ფს-გიის საკვლევ საგანს წარმოადგენს არა ფს- კური პროცესები, განცდები ანუ ე. წ. ცნობიერების მოვლენები, არა- მედ ის მოძრაობები, რეაქციები (R), რ-თაც ცოცხალი არსება (ორგა- ნიზმი) გარეგანი გამლიზიანებლის ანუ სტიმულის (S) საპასუხოდ იძ- ლევა. ბ. ბუნებისმეტყველურად ორიენტირებული ფს-გიური მოძღვრე- ბაა ცოცხალი ორგანიზმის შესასწავლად მისთვის სავსებით საკმარისია ქცევის შესწავლა. ქცევის კვლევის ერთადერთ მეთოდად ობიექტური დაკვირვებაა აღიარებულია თანახმად! ბ-სა ცოცხალი არსების თავისე- ბურებანი მის განცდებში და სულიერ მოვლენებში კი არ ვლინდება, არამედ იმ გარეგან მოძრაობებში, რ-თა ობიექტური და მეცნ. დაკვირ- ვება შესაძლებელია. ამიტომ ბ. უპირა ინტროსპექტულ ფს-გიასა ეს უკანასკნელი კი ფს-გიის საკვლევ საგნად მხოლოდ განცდებს, ფს-კურ მოვლენებს გულისხმობს და მათი შესწავლის ერთადერთ მეთოდად თვით- დაკვირვება (ინტროსპექცია) მიაჩნია.

ბიჰევიორისტული ფს-გია სრულიად უარს ამბობს ფს-კის შესწავ- ლაზე და ცოცხალი ორგანიზმის ქცევის შესწავლა და კვლევა შესაძლებ- ლად მიაჩნია განცდების შეუსწავლელად. მაგრამ, ვინაიდან ქცევა

ექტურ საფუძველს მოკლებული აზრების ერთობლიობას. ბოლოდღი იდეები გაბატონებულ ადგილს იკავებენ დაავადებული პიროვნების ცნობიერებაში. ავადმეტყვიდა და რწმუნებული, რომ მისი ბოლოდღი აზრები ქეშმარიტია. იგი ვერ გრძნობს ამ აზრების დასაბუთების საჭიროებას, მისი დასაბუთება ყოველთვის ფორმალურია; და რწმუნებულობის ამ განცდას ვერ არღვევს ვერც ლოგიკური და ვერც ფაქტობრივი წინააღმდეგობა. სტრუქტურის მიხედვით ბ. შეიძლება იყოს სისტემატიზებული (მყარი, თანამიმდევრული, თავის თავში ლოგიკურად გამართული აზრების ერთობლიობა) და უსისტემო (არათანმიმდევრული, ერთმანეთთან დაუკავშირებელი, ცვალებადი აზრები). ემოციურ აფექტური ტონის მიხედვით განასხვავებენ დეპრესიულ: ბ. (მაგ., თვითბრალდების, თვითღამცირების, დენის ბოდეები) და ექსპანსიურ. ბ. (მაგ., თვითგანდიდების, ეროტიკული, გამდიდრების, ზას). შემთხვევათა უდიდეს ნაწილში ბ. ფსიქოზის სხვა სიმპტომებთან თანაარსებობს.

2. ბთან სდევს ცნობიერების შეცვლილ მდგომარეობას, რიც დაკავშირებულია ინტოქსიკაციურ და ინფექციურ დაავადებასთან. ახასიათებს აუიტაცია, მხედველობითი ჰალუცინაციები და სხვა.

ბრაილის შრიფტი — წერტილოვანი ამოზნექილი შრიფტი, შემუშავებული უსინათლოთა კითხვისათვის. ამ შრიფტის ყოველი ასო შედგება 6 წერტილისაგან, მათი კონფიგურაცია და კომბინაცია იძლევა 63 ნიშანს, რაც სრულებით საკმარისია ალფაბეტის ყველა ასოსა და სასვენი ნიშნების აღსანიშნავად. ბ. შ. შეიმუშავა ფრანგმა პედ-მა, თვითონ უსინათლო ლუი ბრაილმა (1829). მან განათლება მიიღო პარიზის უსინათლოთა ნაციონალურ ინსტიტუტში და აქვე მოღვაწეობდა პედაგოგად. ბრაილის შრიფტმა ფართო გავრცელება პოვა მთელ მსოფლიოში.

ბრმა ლაქა — ადგილი თვალის ბადურაზე, სადაც მხედველობის ნერვი შემოდის; არ შეიცავს არც კოლბებს და არც ჩხირებს, ამიტომ ბ. ლ. მხედველობის გაღიზიანებისადმი უგძნობია. ბ. ლ. აღმოაჩინა ფრანგმა ფიზიკოსმა ე. მარიოტომ.

ბროკას ცენტრი — მეტყველების მამოძრავებელი ცენტრი, მოთავსებულია თავის ტვინის ქერქში, შუბლის წილის მესამე ქვედა ხვეულში; ფუნქციურად ასიმეტრიულია. მემარჯვენე აღ-ნთან იგი მოთავსებულია მარცხენა ჰემისფეროში, ხოლო მემარცხენე აღ-ნთან (ცაცასთან) — მარჯვენა ჰემისფეროში. ბ. ც. დაზიანება იწვევს მეტყველების მოშლას, მოტორულ აფაზიას (იხ. აფაზია).

ბუნებრივი დაკვირვება — თავისთავად აღმოცენებული მოვლენის ობიექტური დაკვირვება ბუნებრივ პირობებში. დამკვირვებელი არ ერევა მოვლენის მიმდინარეობაში, არ იწვევს მოვლენას ხელოვნურად.

არ ცვლის მისი მიმდინარეობის პირობებს. იგი ზუსტად აღწერს აღმოცენებული პროცესის ყველა მომენტს ბუნებრივ მიმდინარეობაში. საპირის, ცნებაა ექსპერა. (იხ.)

ბუნებრივი ექსპერიმენტი — ბ-ვის განვითარების შესწავლის ერთ-ერთი მეთოდი. შემოტანილია ფს-გიაში რუსი მეცნიერის ა. ფ. ლაზურსკის მიერ. ბ. ე-ტს უჭირავს საშუალო ადგილი ჩვეულებრივ დაკვირვებასა და ლაბორატორიულ ფს-გიურ ექსპერ-ტს შორის. ლაბორატორიული ექსპერ-საგან განსხვავებით მისთვის დამახ. ის, რომ ბ-ვმა არ იცის, რომ მასზე ცდას აყენებენ. მკლევარ-ექსპერიმენტატორი წინასწარ ამუშავებს ცდის გეგმას (გაკვეთილი, თამაში, ტანვარჯიში, ექსკურსია და სხვა). ისე, რომ ნებისმიერად გამოიწვიოს ბ-ვში მისთვის საინტერესო ფს-კური პროცესი და ჩვეულებრივ ბუნებრივ პირობებში დააკვირდეს მას. ამით განსხვავდება იგი რ-რც ჩვეულებრივი დაკვირვებისაგან, ისე — ლაბორატორიული ექსპერ-საგან.

ბუნებისმეტყველური ექსპერიმენტი — ფს-კური ცხოვრების კვლევის ერთ-ერთი მეთოდი. მკლევარი ფს-გი განზრახ იწვევს ცპ-ში მისთვის საინტერესო გამომხატველ მოძრაობებს და აკვირდება მათ. ამ მოძრაობებს სიმბოლური მნიშვნ. აქვთ. მათ საფუძველზე ექსპერიმენტატორი დაასკვნის სუბ-ტში მიმდინარე ფს-კური მოვლენების შესახებ. | ბ. ე. რამდენიმე სახისაა. | ვ. ვუნდტის კლასიფიკაციით ცნობილია: 1) გალიზიანების ანუ შთაბეჭდილების მეთოდი. 2) გამომხატველ ანუ გამომსახველ მოძრაობათა მეთოდი და 3) რეაქციის მეთოდი. ბ. | ე-ის მეთოდს სხვა-ნაირად კაუზალურ ექსპერ-საც უწოდებენ.

ბუნებისმეტყველური ფსიქოლოგია — მიმართულება ფს-გიაში, რიც სულის (ფს-კის) მოვლენებს ბუნების მოვლენებად განიხილავს. ამ მიმართულების თანახმად აღ-ნის ფს-კური ცხოვრების კვლევა ფს-კური ელემენტებისა და მათი ფიზიოლ. კორელატების ძიებით განისაზღვრება. მისი კვლევის მეთოდი დაკვირვება და ექსპერა. ბ. ფ-ის ძირითადი ამოცანაა ახსნა (იხ.), ამიტომ მას სხვანაირად „ახსნით“ ფს-გიას უწოდებენ. | ბურდონის ტესტი — ყურადღების შემოწმების ტესტი. ცპ-ს. ეძლევა ცალ-ცალკე ანბანებისაგან (ასოებისაგან) შედგენილი უაზრო ტექსტი. ევალება: ტექსტიდან ამოშალოს გარკვეული ანბანები (ასოები) ერთი ან რამდენიმე. ყურადღების დონის მაჩვენებელია შეცდომათა რაოდენობა და დრო, რ-იც ცპ-მა მუშაობას მოანდომა.

ბ

გაგება — (გერმ. Verstehen, Auffassung) — გონითი აქტი, ნიშნავს: მოცემული მოვლენის, საგნის, პრობლემის აზრისა და არსის (საზრისის)